

VRIJDAG naar Hugo Claus

door Ina van Zyl

Ina van Zyl: 'Vrijdag', naar Hugo Claus.

Toneeldrama veelzijdig 'verstript'

Van onze verslaggeefster
Karin Veraart

AMSTERDAM

De sfeer is loodzwaar. In het donker licht een Mariabeeld op – er zit een lampje in. Een man en een vrouw, een minimale dialoog. Armoede, eenzaamheid. *Vrijdag*, heet het, 'naar Hugo Claus' Duidere close-ups van tranen, schaduw, een borrel, de toeschouwer zit er middenin. Hier, kijkend naar de houtskooltekeningen van Ina van Zyl, is de afstand tussen theater en strip niet groot meer; ook deze laatste vorm kan behoorlijk beklemmend blijken.

Van Zyl, en met haar een zevental andere kunstenaars, 'verstripte' een toneelstuk. Op verzoek, in het kader van het Theaterfestival 2000, dat woensdag alvast werd ingezet met de opening van het resultaat: de tentoonstelling *Papieren Drama's – strips op de planken, toneel met ballonnen*, ingericht in het Vlaams Cultuurhuis De Brakke Grond in Amsterdam.

Gewoontegetrouw brengt het festival de belangrijkste Nederlandse stukken van het afgelopen seizoen (elf koos de jury er nu) die ditmaal te zien zullen zijn

in Antwerpen, Amsterdam en ook in Amersfoort en Utrecht; bedoeling is dat volgend jaar wordt uitgebreid naar Groningen, en Münster in Duitsland.

Papieren Drama's, onderdeel van een uitgebreid parallelprogramma, wil de relatie tussen het theater en de strip onderzoeken. Als je toneel beschouwt als het samenbrengen van woorden en beelden, is er een duidelijke verwantschap met de strip, schrijft festivaldirecteur Arthur Sonnen in het voorwoord van de tentoonstellingscatalogus. Al vermogen potlood en inkt soms heel wat meer: 'Schwabs stoutste dromen kunnen worden waargemaakt.'

Levert de zoektocht niet direct kant-en-klare bevindingen op, onderhoudend is ie wel. Shakespeares werk blijkt het vaakst verstript. Toch is het grappig te zien hoe verschillend: ouderwets houderig, met ellenlange monoloog in een opgerechte rechthoekige tekstballoon naast een haast Jugendstilachtige verbeelding van Ophelia op manshoogte; de tocht voert langs Hamlet-scènes op decorformaat, schuivende panelen of coulissen. Even verderop, ter vergelijking: een aantal malen de schedel

van Yorick, de recentste in de tekening die Joost Swarte maakte voor de Toneelschuur in Haarlem. En veel variaties op *To be or not to be*.

De originele tekeningen van de acht eerder genoemde kunstenaars vormen de kern van het geheel. Twintigste-eeuws drama, hun voorgelegd door samensteller Joost Pollmann, leidde tot de meest uiteenlopende voorstellingen, van hilarische, veelkleurige chaos die Johan de Moor maakte van *De Stoelen* (Eugène Ionesco) tot dreigende zwart-grijze aquarellen van Yvan Alagbé.

Net als zijn maatje Olivier Marboeuf, met wie hij (strip)uitgeverij Amok oprichtte, 'verstripte' Alagbé werk van Bernard-Marie Koltès. Het stuk *Combat de nègre et de chiens*, gevat in sobere contouren van waterverf, roept bekende, maar moeilijk definieerbare Koltès-associaties op (van uitzichtloosheid? van angst?) en is misschien daarom wel de indrukwekkendste tekeningenreeks van de tentoonstelling.

Sommigen verbeeldden hele stukken, sommigen, zoals Ina van Zyl in het geval van *Vrijdag*, beperkten zich tot een veelzijdige

scène. Bernard Willem Holtrop (of kortweg: Willem) tekende een toneelstuk dat in alle talen leesbaar is: in de ballonnetjes staan weer kleine tekeningen in plaats van tekst. Dat levert geweldige, rebusachtige dialogen op, die overigens niet eens in alle gevallen in een oogopslag zijn te ontcijferen.

Geen theater zonder kritiek, en jawel, er is ook getekende theaterkritiek – die vaak kritiek op de kritiek inhoudt, dat wil zeggen: de recensent belachelijk maakt. Het is een aparte categorie binnen *Papieren Drama's*, die een beetje terzijde is gehouden. Niettemin fungeren de zogenoemde *kritisiseñores* (schepping van tekenaar Fred) wel als 'smoel' van de tentoonstelling: toneelcritici die met zure gezichten op zee ronddobberen in rode fauteuils, in afwachting van een zoveelste opvoering op een theaterschip. Bevalt het ze niet, dan torpederen ze het stuk. BOEM. Weg voorstelling.

Papieren Drama's in Vlaams Cultuurhuis De Brakke Grond, Nes 45 te Amsterdam t/m 17 september. Di t/m za 10-18 uur, zo 13-17 uur. Catalogus f 24,95. **Theaterfestival 2000** 23 augustus t/m 13 september. www.theaterfestival.org